

VEDA A VÝSKUM V ZÁVEREČNÝCH PRÁČACH ŠTUDENTOV VYSOKÝCH ŠKÔL

SCIENCE AND RESEARCH IN FINAL WORK UNIVERSITY STUDENTS

PETRONELA ŠEBESTOVÁ

ABSTRAKT

V príspevku sa zameriavame na problematiku výskumnej časti v záverečných prácach študentov druhého a tretieho stupňa vysokoškolského vzdelávania. Poslaním vysokých škôl, ktoré sú súčasťou európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania a spoločného európskeho výskumného priestoru, je rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti, múdrosť, dobro a tvorivosť v človeku a prispievať k rozvoju vzdelanosti, vedy, kultúry a zdravia pre blaho celej spoločnosti, a tým prispievať k rozvoju vedomostnej spoločnosti. Napĺňanie tohto poslania je predmetom hlavnej činnosti vysokých škôl. Hlavnou úlohou vysokých škôl pri napĺňaní ich poslania je poskytovanie vysokoškolského vzdelávania a tvorivé vedecké bádanie.

Kľúčové slová: diplomová práca, dizertačná práca, veda, výskum, prieskum, vedecké bádanie

ABSTRACT

The main role of universities in fulfilling their mission is to provide higher education and creative scientific research. The paper focuses on the research part in the final theses of students of the second and third level of higher education. Research is the collective name for scientific activity. It is an activity of specialized experts with appropriate education and qualifications to build scientific theories.

Key words: diploma thesis, doctoral thesis, science, research, research, scientific research

Vedecké bádanie

Vedecké bádanie a experimentálna veda nemajú veľmi dlhú tradíciu v porovnaní s vývojom ľudských spoločností. Ako píše Ostatníková a Hulín (2014) slávni grécki filozofi sa zhodli v tom, že poznatky o všetkom možno získať na základe pozorovania príčiny a následku. Pozorovanie nebolo sústredené do žiadnych vedeckých alebo výskumných ustanovizní. Prvá Academia, spoločnosť, ktorá sa venovala analýze pozorovaných javov bola založená v roku 1603 v Ríme. O niekoľko rokov neskôr (1610) sa jej členom stal Galileo Galilei. V Londýne vznikla prvá Academia v roku 1650. V súčasnosti sa vedecko-výskumná činnosť realizuje ako organizovaná činnosť na celom svete. Veda a výskum sa postupne stali aj súčasťou vysokoškolského vzdelávania a majú z organizačného hľadiska ustálenú formu, ktorá je veľmi podobná na všetkých vysokých školách – univerzitách vo svete. Tieto dva stupne vysokoškolského štúdia by mali dať ich absolventom základy k vedeckému bádaniu.

Vysokoškolské záverečné práce v magisterskom a doktorandskom študijnom programe ktorými sú diplomová práca a dizertačná práca sú obrazom autora a dôkazom jeho mentálnych schopností. Nielen preto by mali byť tieto diela autentické, bez prikrášľovania myšlienkami iných. Napísať vedecké pojednanie alebo osobný pohľad na zložitú deju poskytuje autorovi napísaného možnosť zverejniť, ukázať to, čo dokáže, a ako to dokáže. Pri takomto prístupe je napísanie vedeckého a odborného textu nie iba povinnosťou, ale aj veľkou príležitosťou. Pritom pedagógovia by mali zabezpečiť vysokú vzdelanostnú úroveň študentov, rozvoj intelektu a tvorivú atmosféru v každom smere. V edukačnom procese je veľmi dôležitá tvorba identity, pre úspešnú socializáciu. Podľa Marekovej 2018, otázka identity je v edukačnom procese kľúčová ak hľadáme čisté situácie a čisté rozhodnutia, ak chceme konať v mene sociálnej spravodlivosti. V snahe plniť tieto ciele je potrebné sa zamyslieť nad tým, aké máme naše osobnostné predpoklady ako pedagógovia, a či je vysokoškolský systém natoľko variabilný, že sa môže prispôbiť, resp. ponúka podmienky na realizáciu najvyšších nárokov a úloh. V procese súčasného vysokoškolského vzdelávania ešte stále pretrváva tradícia. Mareková (2014) píše, všetko okolo nás sa mení, len naše myslenie ostáva akoby nemenné (vernoscť k tradíciám) alebo len veľmi pomaly sa meniace. Táto pochybná vernoscť k tradíciám (stereotypom) vedome alebo nevedome nás v každodennom živote riadi. Tradícia je užitočná vtedy, ak sa týka rešpektovania pravidiel a hodnotenia toho, čo je zmysluplné. Avšak tradíciu by sme nemali chápať, ľudovo povedané, ako „ľapákovčinu“, v ktorej sa všetko nové a užitočné veľmi rázne odmieta. Staré zvyky sú brzdou a nie tradíciou. Pretrvávajúci archaizmus vo výučbe nie je na úžitok. Podľa Marekovej (2018), zabúdame

prítom na fakt, že naše hodnoty, normy podliehajú neustálym zmenám. Vo výchovno-vzdelávacom procese na viacerých vysokých školách chýba systematické zdokonaľovanie, inovované učebné texty a najmä inovačný obsah štúdia. Z uvedeného vyplýva, že je potrebné otvoriť na vysokých školách priestor kreatívnemu mysleniu vo vzájomnom vzťahu pedagóg – študent. V súčasnosti tento vzťah, vzhľadom k vedeckému bádaniu je odsúdený na neúspech, pretože vedecko-publikačná činnosť vysokoškolského pedagóga je založená na limitoch. Pedagógovia prestali mať záujem zachovávať kontrolu kvality, lebo v akademických kruhoch platí úzus, ktorý núti pedagóga publikovať a mať ohlasy na publikované výsledky.

Výskum a prieskum v diplomových a dizertačných prácach

Vysokoškolská vedecká báza a s ňou spojené vedecké publikovanie študentov, najmä v magisterskom študijnom programe vysokoškolského vzdelávania, má svoje nemalé úskalia. V zásade ide o to, že od študenta nemôžeme očakávať nejaké prevratné vedecké zistenia. Dôvodov je viacero. Podľa Šebestovej a Daniša (2015) diplomová práca dokumentuje u študenta teoretické vedomosti a praktické zručnosti. Mala byť mať analyticko-syntetický charakter, čo znamená, že študent preukáže, ako vie získané vedomosti analyzovať, urobiť komparácie a súčasne syntetizovať podľa vlastného úsudku. Vie využívať výskumné metódy a vie ich aplikovať v riešenej problematike. Vie určiť, čo je podstatou danej témy, ktorú následne v práci zmysluplne a faktograficky rozvinie napr. pri skúmaní hlavnej vývojovej línie. Poslaním diplomovej práce je priniesť nový pohľad a vytvoriť ucelené a logicky prepojené dielo, v ktorom musí byť zrejmý vlastný prínos diplomanta pri riešení danej úlohy, t. j. nemala by byť len kompilátom. Pri diplomovej práci sa odporúča, aby vlastný preukázaný prínos pri riešení danej úlohy bol minimálne 40% a 60% by mala tvoriť práca s odbornou literatúrou a ostatnými zdrojmi. Diplomová práca môže mať charakter teoretický, empirický, analytický alebo kombinovaný. Problematika prieskumu a „výskumu“ v záverečných prácach je na vysokých školách chápaná veľmi nejednoznačne. Veľa študentov, ale aj pedagógov si zamieňa pojem výskum a prieskum. Výskum je systematická tvorivá činnosť uskutočňovaná v oblasti vedy a techniky pre potreby spoločnosti a v záujme rozvoja poznania. *Výskum* je súhrnný názov pre vedeckú činnosť. Je to aktivita špecializovaných odborníkov s príslušným vzdelaním a kvalifikáciou s cieľom budovať vedecké teórie. Pri výskume sa používajú metódy na registráciu, spracovanie a vyhodnotenie skúmaných javov. Výsledkom vedeckého poznania je systém poznatkov klasifikovaný, organizovaný a zdôvodnený na základe explanačných princípov, fixovaný v striktnom jazyku,

overený prísnymi postupmi, obohacovaný a rozvíjaný pomocou stále účinnejších metód poznania. Výskum môže byť základný a aplikovaný. Základný výskum je systematická tvorivá činnosť, ktorej hlavným cieľom je získavanie nových poznatkov bez ohľadu na možnosti ich priameho praktického využitia. Aplikovaný výskum je systematická tvorivá činnosť zameraná na získavanie nových poznatkov s cieľom priameho využitia získaných výsledkov v spoločenskej praxi. Aplikovaný výskum možno efektívne rozvíjať len vtedy, keď je základný výskum voči nemu v dostatočnom predstihu. Klinický výskum využíva výsledky základného a aplikovaného výskumu, má dodatočné etické a právne aspekty. Vývoj je systematická tvorivá činnosť v oblasti vedy a techniky využívajúca zákonitosti a poznatky získané prostredníctvom výskumu alebo vychádzajúce z praktických skúseností pri tvorbe nových materiálov, výrobkov, zariadení, systémov, metód a procesov alebo ich zlepšení (§2 zákona č.172/2005 Z.z. organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja). Veda a výskum sú dva neoddeliteľné pojmy. Vysokoškolskí študenti sa môžu zapájať do vedecko-výskumných projektov prostredníctvom vysokoškolských vedeckých parkov resp. výskumných centier, avšak iba pod vedením skúsených odborníkov. Z týchto dôvodov nie je možné, aby študent predkladal diplomovú prácu, v ktorej empirickú časť nazve výskumnou, pokiaľ sa reálne nezúčastnil na výskumnej úlohe. Prieskum je nižšia forma empirického skúmania, než je výskum. Jej cieľom je síce získavať terénne dáta, ale nie budovať vedecké teórie. Taký je napríklad prieskum volebných preferencií voličov alebo prieskum trhu pod. Diplomová a dizertačná práca má byť pôvodná, nemôže byť opakovaním napr. analýzy prípadovej štúdie, ktorú už niekto realizoval, len s inými výsledkami. Práce môže mať prvky pôvodnosti, sumarizácie a kompilácie. Pôvodnosť znamená, že študent sa má dopracovať k tomu, čo sa ešte o probléme nepovedalo, alebo sa pozrie na veci ktoré sú známe, novým pohľadom. Kompilácia predstavuje informácie v novom vyjadrení, prispôsobenom cieľu práce. Informácie sa opakujú, alebo sú prevzaté z iných informačných zdrojov. Sumarizácia je utriedenie, zhrnutie a zovšeobecnenie poznatkov úplne, alebo z väčšej časti prevzatých z iných dokumentov. Pri sumarizácii sa vytvára nová hodnota. V empirickej časti diplomovej a dizertačnej práce je dôležité, aby študent vedel správne postaviť výskumnú otázku a z nej vyvodit' hypotézu, čo svedčí o tom, že riešenej problematike rozumie a vie vytvorit' nové súvislosti. Hypotéza býva najčastejšie deduktívne vyvodená z teórie a slúži na overovanie pravdivosti či nepravdivosti danej teórie. Hypotézu však neformuluje len deduktívne, ale často na základe predbežnej skúsenosti, intuície uvažujeme o možných vzťahoch medzi javmi. V tomto prípade je hypotéza pokusným vysvetlením nejakého javu, pokusná odpoveď na otázku "ako a prečo". Následné overenie týchto hypotéz môže viesť k zovšeobecneniu - k

formulácii teórie. Hypotéza je nielen efektívny nástroj verifikovania vedeckých teórií, ale má navyše aj objaviteľskú (heuristickú) funkciu. Kerlinger (1972) dokonca tvrdí, že "hypotéza je najsilnejší nástroj, ktorý človek vynášiel, aby dosiahol spoľahlivé poznanie.

ZÁVER

Diplomová práca nemá charakter vedeckej práce a nepatrí medzi dokumenty, ktoré spadajú do kategorizácie dokumentov podľa Smernice č. 13/2005-R z 31. augusta 2005 o bibliografickej registrácii a kategorizácii publikačnej činnosti a ohlasov. V citovanej smernici sú explicitne vymenované dokumenty, ktoré sú považované za publikačnú činnosť s klasifikačnou hodnotou od A-I, ktorá určuje vedeckú hodnotu vydaného dokumentu. Napríklad citácie autorít uvedených v diplomových a bakalárskych prácach sa nepovažujú za citácie v zmysle Čl. 13 ods. 2 uvedenej Smernice.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

HULÍN, I. a D. OSTATNÍKOVÁ. 2014. *O vedeckom bádání*. Bratislava: AEPress, 240 s. 2014. ISBN 978-80-89678-02-0

KERLINGER, F.N. 1972. *Základy výzkumu chování*. Praha: Akademie, 1972. 708 s. ISBN 21-033-72

MAREKOVÁ, H. 2018 *Etika a jej dimenzie v sociálnej práci = Ethics and its dimension in social work*. In: *Sociológia a spoločnosť*. - Roč. 3, č. 1 (2018), s. 52-67. - ISSN 2453-8086

MAREKOVÁ, H. 2014. *Význam socializácie v optike rodovosti - rodovo citlivý prístup v praxi sociálnej práce, poradenstva a edukácie* In: Najnovšie trendy a výzvy európskeho výskumu v edukačných vedách [elektronický zdroj]. – Trnava : Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave, 2014. - S. 495-503 [CD-ROM]. - ISBN 978-80-8105-567-6[Najnovšie trendy a výzvy európskeho výskumu v edukačných vedách : medzinárodná vedecká konferencia. Trnava, 7.2. 2014]

SMERNICA č. 13/2005-R z 31. augusta 2005 o bibliografickej registrácii a kategorizácii publikačnej činnosti a ohlasov. MŠVVaŠ SR.

ŠEBESTOVÁ, P. a M. DANIŠ. 2015. *Vademékum študenta vysokej školy*. Sládkovičovo: VŠD, 2015. 104 s. ISBN 978—80-8167-033-6

ZÁKON č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

ZÁKON č.172/2005 Z.z. organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja

KONTAKT

PhDr. Petronela Šebestová, PhD.
Vysoká škola Danubius
Fakulta sociálnych štúdií
Sládkovičovo
petronela.sebestova@gmail.com